

GÖTEBORGS UNIVERSITET
FILOSOFI, LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI

Etiska aspekter på modeller för att lyssna på barn i familjehem

mål, komplikationer och konflikter

Christian Munthe och Thomas Hartvigsson

Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori
Göteborgs universitet

Christian.munthe@gu.se

Thomas.hartvigsson@gu.se

Upplägg

1. Frågeställningen
2. Modellen syfte och dess betydelse
3. Barns intressen och principen om barnets bästa
4. Barn som informanter: självbestämmande och deltagande
5. Informationshantering och uppföljning
6. Översikt

Frågeställningen

Uppdraget specifikt:

Utreda etiska "komplikationer" i samband med att utveckla och använda en modell för att "lyssna på barn i familjehem"

Komplikationer kan vara av tre typer

- Bieffekter
- Målkonflikter
- Begreppsliga och/eller teoretiska oklarheter

Därför måste även syftet med modellen i viss mån utvärderas

Modellen syfte

Regeringens uttalade syfte:

"utveckla och säkerställa en trygg och säker vård för barn och unga" /.../ "utveckla kvaliteten i verksamheten"

Tre mer specifika syften:

- *Enskilda familjehemsplacerade barn intressen*
- *Familjehemsplacerade barns intressen i allmänhet*
- *Allmänna samhällsintressen*

Dessa kan komma i konflikt / dra åt olika håll

Modellens status

- Modellen liknar en forskningsstudie: syftar till att samla information
- Inte en del av reguljär vård/omsorg
- Helsingforsdeklarationen
 - ”Sårbara” grupper
 - Ej beslutskompetenta

Helsingforsdeklarationen

- Utesluter allmänna samhällsintressen som enda syfte

Sårbar

- Gruppintresse måste gynnas och studien måste vara nödvändig för det

Ej beslutskompetent

- Antingen gynnas den enskilde, eller gruppen samt minimal risk
- Samtycke från representant

Stor skillnad på om modellen tillämpas på beslutskompetenta barn eller ej beslutskompetenta barn – det senare potentiellt mer problematiskt

Allmänna variationer

- Konkret metodik
 - Former för informationsinhämtning: hur betungande, riskfyllt?
 - Typer av frågor: dito
 - Former för rekrytering / deltagande?
 - Faska positiva / negativa
- Flexibilitet m.a.p. olika barn och situationer
- Kostnad vs. Nackdelar / fördelar

Barnkonventionen

Artikel 12

...det barn som **är i stånd att bilda egna åsikter** rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

För detta ändamål **skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras**, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ...

Europarådet

Children and young people who exercise their right to freely express their views **must be protected from harm** including intimidation, reprisals, victimisation and violation of their right to privacy. Children and young people **should always be fully informed of the scope of their participation**, including the limitations on their involvement, the **expected and actual outcomes** of their participation and **how their views were ultimately considered**

Regeringsuppdraget går längre: upplevelser vs. åsikter

Barns intressen

- Potentiellt en kontroversiell fråga i etik
- Inklusiv modell: vad är speciellt med just barn?

Upplevelseintressen: att ha upplevelser som av barnet upplevs som positiva och att undvika upplevelser som upplevs negativt.

Utvecklingsintressen: att utvecklas till en välfungerande vuxen, exempelvis att gradvis utveckla och utöva ansvars- och beslutsförmågor.

Grundläggande intressen: att ha de materiella, mentala och sociala resurserna som krävs för att de övriga typerna av intressen ska kunna tillgodoses.

- Exempelvis ingår adekvata relationer till välfungerande vuxna vårdnadshavare.

Barnets bästa "i första rummet"

- Barnkonventionen, art 3

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

- Maximeringstolkningen

- Global
- Lokal

- Främsta övervägandetolkningen

- Var går gränsen?

- Tröskeltolkningen

- Vad ska vara uteslutet?

Värdebaserad analys

- Vad är speciellt med barn som motiverar särskild hänsyn?
 - Värnlöshet
 - Sårbarhet
 - Under utveckling
- Kan vara för handen i olika grader i olika situationer för olika barn
- Särskilt tillämpligt på just familjehemsbarn

Konsekvenser och särskilda komplikationer

- Familjehemsbarn redan särskilt tyngda
- Utanförskap / stigma
- Barnets intresse av vilken information som meddelas
- Andra berörda
 - Barn
 - Vuxna
- Dynamiska effekter via vuxnas reaktioner

Självbestämmande och beslutskompetens

- Barn som saknar beslutskompetens
 - Vem är lämplig företrädare?
 - Verksamhetsuppföljningsmålet gör socialtjänstpersonalen, familjehemsföräldrarna och ursprungsföräldrar partiska
- Barn som har beslutskompetens: samtycke
 - Grader av frivillighet
 - Former för deltagande
 - Typer av frågor
- Informerat samtycke á la forskningsetik

Självbestämmande och beslutsförmågor

- **Beslutskompetens i grader:** förmågor som grundar självbestämmande och som man kan ha mer eller mindre av
 - Förståelse
 - Tänkande på grundval av värderingar
 - Beslutsfattande
 - Handlande
- **Binärt begrepp beslutskompetens:** den grad av beslutsförmågor som krävs för att ha rätt till självbestämmande
- Relation till ålder, m.m.

Frivillighet: krav, variationer och risker

- Frivillighet förutsätter information och förståelse
 - Deltagandet
 - Vilken information som meddelas vid deltagande
- Grader av föregivet deltagande
- Press, belöning och bestraffning
- Terapeutisk missuppfattning: viktigt!
- Andra aktörers påverkan
- Relationen frivillighet och deltagandegrad

Dokumentation, registrering, hantering

- Planer och beredskap för uppföljning viktigt
- Strukturell nivå: nödvändigt för nytta
- Individuell nivå → koppling till verksamheten (handläggare och familjehemsföräldrar)
- Anonymitet – identifierbarhet
- Terapeutiska missuppfattningen
- Rekryteringseffekter
- Dynamiska effekter via vuxnas reaktioner

